

Hagelupin *Lupinus polyphyllus*

STATUS

Kategori i Fremmedartslista 2018: Svært høy risiko (SE)

Fakta

Til tross for sine vakre blomster med ulik farge, anses hagelupin som en alvorlig trussel mot det norske biologiske mangfoldet. Fra hager har den spredt seg ut i nabolaget og danner ofte monokulturer langs veikanter og i andre enger. Mesteparten av lupinene, særlig langs veier, jernbaner og på skrotemark, skyldes utsåinger. Hagelupin utkonkurrerer hjemlige arter som har veiskråninger og skogkanter som viktige voksesteder. Lupin kan også føre til allergireaksjon, og den er giftig.

Kjennetegn

Hagelupin er flerårig, 50-120 cm høy, og danner opprette, ugreinede stengler som ender i en blå, hvit, rød fiolett eller flerfarget blomsterstand. Lupin har karakteristiske mangekoblede blad, frukten er en tjukk belg som er litt innsnørt mellom frøene.

Utbredelse

Opprinnelig kommer hagelupin fra vestlige deler av Nord-Amerika. Den ble innført til Europa allerede i 1826 for å stabilisere jordmasser langs veier og jernbaner. I Norge har hagelupin tradisjonelt vært dyrket som prydplante siden 1831, men også benyttet i jordbruket som grønn gjødsling (nedpløying av grønne erteplanter for å tilføre jorden nitrogen). Det ble foretatt en massiv utsåing av hagelupin langs veianlegg hvor man hadde behov for rask tilvekst av ny vegetasjon. Lupin fra slike utsåinger har spredt og forvillet seg, og finnes i dag naturalisert i alle fylker. Hagelupin har etablert seg på elvestrender, og noen steder også på havstrender. Langs elver er den særlig konkurranseskraftig på sterkt flomutsatte grus- og steinører og bredder. På havstrand vokser den godt på grus- og sandjord. Elvestrender og havstrender huser konkurransesvake arter som får reduserte muligheter for å overleve når strendene invaderes av hagelupin.

Biologi

Som mange andre erteplanter lever lupin i symbiose med nitrogenbindende bakterier (*Bradyrhizobium* sp.) og har derfor små krav til voksestedet. Symbiose vises som små, gulaktige knoller på røttene. Bakteriene tar nitrogen direkte fra luften og lager gjødsel (ammoniakk eller nitrat) som lupinene kan nyttiggjøre seg. På denne måten utkonkurrerer hagelupinen stedeegne arter som er avhengig av næringsfattig jord, for eksempel prestekrage, blåklokke og dragehode. Hele planten inneholder mange alkaloider og er giftig. Det er forholdsvis mer gift i frøene enn i øvrige plantedeler. Hvis et barn har spist mer enn to belger med frø fra lupin, bør man kontakte Giftinformasjonen.

Spredning

Hagelupin danner korte jordstengler som fører til at bestandene øker i omfang. Løsrevne biter (for eksempel etter graving) kan bidra til spredning, men lupin spres hovedsakelig med

frø. Hver belgkapsel inneholder 4-12 frø, og med opptil 80 (av og til flere) blomster i klasen, kan en enkelt plante produsere hundrevis av frø. De fleste frøene faller ned nær morplanten, men de kan lett bli fraktet med kjøretøyer, transport av jordmasser osv. Det bør derfor utvises forsiktighet ved graving og flytting av masser der det er grunn til å tro at det har vokst lupin. Maskiner, utstyr og personlig verneutstyr kan også bidra til spredning av frø, og må derfor rengjøres før de brukes på lokaliteter uten lupin. Frøene kan ligge i jorden og være spiredyktige i 50 år, derfor vil målrettede tiltak og oppfølging på disse lokalitetene være den beste måten for å få kontroll med lupin.

Bekjempelse

Bekjempelsesmetoder er lusing, slått eller sprøyting. Bekjempelsestiltakene bør utføres før blomstring, fordi plantene greier å lage frø selv om stengelen er kappet. Dersom det er en målsetting å tilbakeføre lokaliteten til en mer næringsfattig vokseplass, må avkuttet eller oppgravd plantematerialet fjernes. Lupinene som har lagd blomst og frø pakkes inn i plast og leveres til nærmeste gjenvinningsstasjon.

Andre lupiner

Jærlupin (*Lupinus perennis*) og sandlupin (*Lupinus nootkatensis*) er to andre flerårige lupinarter som også lokalt er i stor spredning i Norge. De er begge mindre enn hagelupin - 30-70 cm, har færre småblad og et mer buskaktig utseende. Eventuell bekjempelse bør gjennomføres på samme måte for disse artene som for hagelupin.

Lenker:

<https://artsdatabanken.no/fab2018//N/144>

<http://www2.artsdatabanken.no/faktaark/Faktaark241.pdf>

<https://helsenorge.no/Giftinformasjon/planter-og-bar/lupin>

<https://www.plantevernleksikonet.no//oppslag/1624/>

Foto: Eli Fremstad, Artsdatabanken